

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА
Факультет філософії та суспільствознавства**

ГУМАНІТАРНИЙ КОРПУС

Випуск 40

**Збірник наукових статей з актуальних проблем
філософії, культурології, історії, психології та педагогіки**

Вінниця
«ТВОРИ»
2021

УДК 159.9+1+37+93](063)
ББК 88я431+87я431+74я431+63я431
Г94

*Рекомендовано до друку Вченою радою Факультету філософії та суспільствознавства
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 12 від 16.06.2021 р.)*

Редакційна колегія:

Герчанівська П.Е. – доктор культурології, професор, завідувач кафедри культурології та інформаційних комунікацій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
Глушко Т.П. – доктор філософських наук, професор кафедри філософії факультету філософії та суспільствознавства НПУ імені М.П. Драгоманова, заступник декана з наукової роботи та міжнародних зв'язків
Дичковський С.І. – кандидат педагогічних наук, доцент, директор Інституту практичної культурології та арт-менеджменту Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
Долинська Л.В. – кандидат психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології факультету філософії та суспільствознавства НПУ імені М.П. Драгоманова, заслужений працівник освіти України
Дробот І.І. – доктор історичних наук, професор, декан факультету філософії та суспільствознавства НПУ імені М.П. Драгоманова, заслужений діяч науки і техніки України
Морозов І.В. – доктор культурології, професор кафедри менеджмента соціокультурної діяльності Білоруського державного університету культури і мистецтв
Меднікова Г.С. – доктор філософських наук, професор кафедри культурології та філософської антропології НПУ імені М.П. Драгоманова
Можейко М.О. – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії та методології гуманітарних наук Білоруського державного університету культури і мистецтв
Політевич О.Е. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інформаційних ресурсів і комунікацій Білоруського державного університету культури і мистецтв
Прихолько Ю.О. – доктор психологічних наук, професор кафедри психології і педагогіки факультету педагогіки та психології НПУ імені М.П. Драгоманова
Синьов В.М. – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, почесний декан факультету спеціальної та інклюзивної освіти НПУ імені М.П. Драгоманова, президент Асоціації корекційних педагогів України
Череповський М. – голова Студентського наукового товариства факультету філософії та суспільствознавства НПУ імені М.П. Драгоманова, студент
Stepaniuk Joanna – Doktor nauk społecznych, Państwowa Uczelnia im. Stefana Batorego w Skierniewicach, Uniwersytet Warszawski

У збірнику подано наукові статті за матеріалами ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Наукові пошуки: актуальні дослідження, теорія та практика» (11 червня 2021 р.), яка відбулась з використанням сервіса відеоконференцій ZOOM.

У працях аспірантів, студентів та молодих вчених з України, Польщі та Білорусі висвітлено актуальні теоретичні та прикладні проблеми психології, філософії, культурології, історії, педагогіки, а також представлено міждисциплінарні пошуки та здобутки.

Рецензенти:

Виткалов С.В. – доктор культурології, професор кафедри культурології та музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету
Розова Т.В. – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри культурології, мистецтвознавства та філософії культури Одеського національного полтехнічного університету

Упорядники:

Русаків С.С. – кандидат філософських наук, доцент кафедри культурології та філософської антропології НПУ імені М.П. Драгоманова
Можгін Віктор – міжфакультетські кандидатські культурологічні студії, Факультет міжнародних і політичних досліджень, Ягеллонський університет в Кракові

За точність викладених фактів та коректність цитування відповідальність несе автор

Гуманітарний корпус: [збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії] – Випуск 40. – Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2021. – 160 с.

ISBN 978-966-949-882-3

УДК 159.9+1+37+93](063)
ББК 88я431+87я431+74я431+63я431

© Автори статей, 2021
© Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2021
© Видавництво «ТВОРИ», 2021

ISBN 978-966-949-882-3

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
M.P. DRAHOMANOV NATIONAL UNIVERSITY OF PEDAGOGY
Faculty of Philosophy and Social Science

HUMANITARIAN CORPUS

Issue 40

**Collection of scientific articles on contemporary problems of
philosophy, cultural studies, psychology, pedagogy and history**

Vinnytsia
«TVORY»
2021

Conference proceedings was approved for publication by the Academic Council of the Faculty of Philosophy and Social Sciences of National Pedagogical Drahomanov University on June 16, 2021, protocol № 12

Members of Scientific Board:

P.E. Herchanivska, Doctor of Sciences in Cultural Studies, Professor, Chair of the Department of Cultural Studies and Information Communications of National Academy of Culture and Arts Management
T.P. Hlushko, Doctor of Sciences in Philosophy, Assistant Dean of the Faculty of Philosophy and Social Science of National Pedagogical Drahomanov University of Pedagogy for Academic Matters and International Relations
S.I. Dychkovsky, PhD in Pedagogy, Associate Professor, Director of the Institute of Practical Cultural Studies and Art Management of the National Academy of Government Managerial Staff of Culture and Arts
I.I. Drobot, Doctor of Sciences in History, Professor, Dean of the Faculty of Philosophy and Social Science of National Pedagogical Drahomanov University, Meritorious Worker of Science and Engineering of Ukraine
L.V. Dolynska, PhD in Psychology, Professor, Chair of the Psychology Department of Philosophy and Social Science of National Pedagogical Drahomanov University, Meritorious Worker of Education of Ukraine
I.V. Morozov, Doctor of Cultural Studies, Professor at the Department of Management of Sociocultural Activities of Belarusian State University of Culture and Arts
H.S. Mednikova, Doctor of Sciences in Philosophy, Professor at the Department of Cultural Studies of Philosophy and Social Science of M.P. Drahomanov National University of Pedagogy
M.A. Mozheiko, Doctor of Sciences in Philosophy, Professor, Chair of the Department of Philosophy and Methodology of Humanities of the Belarusian State University of Culture and Arts
A.E. Palitsevich, PhD in Pedagogy, senior lecturer of the Department of the theory and history of information-document communication of Belarusian State University of Culture and Arts
Y.O. Prykhodko, Doctor of Sciences in Psychology, Professor at the Department of Psychology and Pedagogy of the Faculty of Pedagogy and Psychology of National Pedagogical Drahomanov University, Academician of the Academy of Sciences of the Higher School of Ukraine
V.M. Syniov, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor, full member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, honorary Dean of the Faculty of special and inclusive education of National Pedagogical Drahomanov University, President of the Association of Correctional Pedagogues of Ukraine
M. Cherepovsky, Chairman of the Student scientific society, Faculty of Philosophy and Social Science of National Pedagogical Drahomanov University, student
Stepaniuk Joanna – Doktor nauk społecznych, Państwowa Uczelnia im. Stefana Batorego w Skierniewicach, Uniwersytet Warszawski

This collection features scientific articles based on materials of the IX International scientific conference “Scientific research: current research, theory and practice” (June 11, 2021), on the basis the ZOOM video conferencing service.

Works by undergraduate and postgraduate students and young scientists from Ukraine and Poland address contemporary theoretical and applied problems of psychology, philosophy, cultural studies, history and pedagogy, and present interdisciplinary research and findings.

Reviewers:

Vytkaľov S.V., Doctor of Sciences in Cultural Studies, professor of the Department of Cultural Studies and Museology of the Rivne State University of the Humanities

Rozova T.V., Doctor of Sciences in Philosophy, Professor, Chair of the Cultural Studies, art history and philosophy of culture Department of the Odessa National Polytechnic University

Compiled by:

Rusakov Serhii, PhD in Philosophy, Associate Professor at the Department of Cultural Studies and philosophical anthropology of National Pedagogical Drahomanov University

Możgin Wiktor, mgr, Wydziałowe Kulturoznawcze Studia Doktoranckie, Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

The author is responsible for the accuracy of the facts and correctness of citation.

Humanistic Corpus: [collection of scientific articles on contemporary problems of philosophy, cultural studies, psychology, pedagogy and history] – Issue 40 – Vinnytsia: TVORY, 2021. – 160 p.
ISBN 978-966-949-882-3

ISBN 978-966-949-882-3

© Article authors, 2021
© National Pedagogical Drahomanov University, 2021
© TVORY, 2021

ДО ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ КУЛЬТУРОЛОГА (НА ПРИКЛАДІ РУКОПISУ МОНОГРАФІЇ “ВИПРОБУВАНІ ТА ЗНАЙДЕНІ ВІРНИМИ”)

Ляшенко Лідія Леонідівна

*старший викладач НПУ імені М.П. Драгоманова, Київ,
Lidiya_Lyashenko@ukr.net*

XXI століття в українській науковій думці позначилося пошуком нових методів організації науково-дослідницької діяльності науковців. Це пов'язано, з одного боку, із формуванням значного об'єму теоретичних напрацювань у вітчизняній науці, що потребують опрацювання, систематизації, переосмислення та певного узагальнення. З іншого боку, науково-технічний прогрес, що став поштовхом оцифрування багатьох матеріалів, також впливає на етапи науково-дослідницької роботи науковців, зокрема, на етап пошуку джерел (який тепер можна здійснювати дистанційно) та їхнього опрацювання (наприклад: завантаження з електронних ресурсів, електронних бібліотек та інших відкритих джерел). Інші можливі етапи роботи дослідника — інтерв'ю, робота із архівами, особисті бесіди, опитування також стали більш доступними саме із залученням сучасних інтернет-технологій та активною розробкою рядом установ (бібліотеки, музеї, архіви) власних сайтів та налагодженням зворотного зв'язку. Спілкування із громадськими діячами, митцями, визначними постатями також можна здійснювати дистанційно, долаючи таким чином часові, мовні та просторові кордони. На наше переконання, означені обставини можна та потрібно використовувати як такі, що вдосконалюють та полегшують певні етапи науково-дослідницької діяльності науковців.

Враховуючи зростаючий попит на фахівців-культурологів та вимоги до «універсальності» їхніх вмінь та навичок, широти інтересів і напрямків роботи, актуальним постає вивчення питання організації науково-дослідницької роботи фахівця-культуролога із врахуванням сучасного розвитку технологій та способів пошуку, збереження, доступу та опрацювання джерел. Дане питання ми розглянемо, поєднуючи теоретичний та практичний вектори: ілюструючи ті чи інші тези з особистого досвіду трирічної роботи автора над монографією «Випробувані та знайдені вірними».

У даній публікації ми коротко пояснимо **специфіку обраної теми** дослідження, перелічимо та обґрунтуємо **складнощі**, пов'язані із темою та пошуком матеріалів; сформуємо **план** роботи над монографією (із визначенням методів та ступеня залучення технологій), окреслимо напрямки організаційної роботи науковця, які можна виконувати **дистанційно** та які вимагають **офф-лайн** присутності науковця у певних установах та підведемо підсумки виконаної роботи.

Специфіка теми, присвяченої висвітленню біографічного шляху та шляху служіння представників євангельських віруючих п'ятого покоління (починаючи від 1904 та закінчуючи 2000-ми рр.), пов'язана, по-перше, із необхідністю опису значного історичного періоду (більше 100 років). По-друге, цей період розкривається не локалізовано, а в різних місцевостях: Західної України (1904–1985 рр., Полісся), Центральної України

(1946–2000-ні рр., Київщина) до Воронезької області (кінець XIX–1940-ві рр., XX ст.), Горківської області (1943–1950-ті рр.) та великого регіону Сибіру (1952–1958 рр.). По-третє, цей період не є однорідним, а перенасичений рядом подій (голод 1933 р., розкуркулення 1937 р., хвилі арештів віруючих 1940-х та 1950-х рр.). Така розмитість географічних меж монографії також потребувала вивчення історичної та соціальної ситуації в кожному регіоні із акцентом на релігійну сферу та утиски євангельських віруючих.

Складнощі, які виникли під час роботи із обраною темою, можна розподілити на *передбачувані* та *непередбачувані*. До першої групи віднесемо наступні:

1) необхідність зібрання великого масиву емпіричного матеріалу від очевидців подій 1940–2000-х рр. (переважно єдиним шляхом: через опитування, інтерв'ювання);

2) необхідність встановлення особистих зв'язків із широкою групою людей в різних містах України та, особливо, за кордоном (Австралія, США, Фінляндія);

3) розробка переліку запитань до кожного із опитуваних осіб із попереднім вивченням особливостей життєвого шляху, зв'язків із персонажами монографії та глибиною їхнього залучення у події, на яких акцентується увага у монографії;

4) недостатність об'єктивних даних про певні події середини XX ст. (наприклад, репресії євангельських віруючих та періоди їхнього перебування у таборах);

5) орієнтування на особисті згадки очевидців подій середини XX ст., а також історії, що збереглися у сімейних архівах та, передаючись від покоління до покоління, частково перемішані із здогадками та фактами, які не можна перевірити;

6) віддаленість описуваних подій у часі та похилий вік більшості очевидців (80–90 років), що пов'язане із плутанням фактів, дат, імен учасників тих подій;

7) похилий вік опитуваних, що значно уповільнює зворотній зв'язок та отримання відповідей на запитання.

До непередбачуваних складнощів віднесемо такі:

1) відсутність доступу до мережі інтернет деяких опитуваних (в тому числі в інших містах), робота з якими потребує особистої присутності науковця;

2) мовні кордони (деякі нащадки осіб, про яких йдеться у книзі, більше 30 років тому емігрували у США та інші держави, тому їхні діти та онуки вже зростали в іншомовному середовищі, що значно ускладнює проведення з ними інтерв'ю);

3) під час формування архіву фотографій та вибору деяких з них в якості ілюстрацій для книги не всі опитувані мають змогу зробити якісні копії (зокрема, сканування) через проживання у віддалених від Києва районах, де немає відповідного технічного обладнання;

4) під час роботи із архівами виявилось, що більшість кримінальних справ, заведених на віруючих, які відмовилися складати присягу із клятвою (керуючись біблійською заповіддю «Не клянись»), досі не розсекречено, хоча вже минуло від 78 до 84 років;

5) під час роботи із єдиною доступною архівною справою, вия-

вилосся, що частину документів написано олівцем, деякі уривки втрачено, а деякі написано від руки нерозбірливим почерком;

б) виникла необхідність створення у книзі додаткових розділів із визначенням застарілих слів та іменного покажчика;

Таким чином, наведені *передбачувані* та *непередбачувані* складнощі можна умовно поділити на власне науково-дослідницькі — пошук джерел, проведення інтерв'ю, опитування, листування, розбір документів кримінальної справи і т.д. (вирішуються у процесі роботи), технічні (які більш легко вирішити), мовні (так само швидко вирішуються) та соціополітичні (вирішення яких не лежить у площині компетентності науковця: наприклад, розсекречення матеріалів).

Після з'ясування складнощів та окреслення шляхів їхнього подолання було написано **план** роботи над монографією. Він включав наступні етапи:

— систематизація наявних матеріалів згадок свідків для виявлення «білих плям», тобто періодів, про які потрібно відшукати додаткову інформацію;

— пошук актуальних наукових та художніх матеріалів для збагачення монографії та документального підтвердження фактів з особистих згадок;

— робота із архівами для отримання матеріалів з кримінальних справ (опрацьовано два томи кримінальної справи 1953 р. [1]);

— розробка концепції книги та розташування матеріалів в хронологічному порядку;

— робота із архівами, листування із архівами та окремими особами;

— опитування, інтерв'ювання та стенографування матеріалів під час особистих бесід та формування авторського архіву [2];

— збирання ілюстративного матеріалу: фотографій та документів.

Таким чином, деякі напрямки організаційної та власне науково-дослідницької роботи повністю було виконано дистанційно, що дозволило значно скоротити час, однак якість роботи від цього не погіршилася. **Дистанційно** велось листування із архівами (ГДА СБУ, Архів МВС, Чернігівський та Рівненський обласні архіви, м. Електросталь, Центральний архів Москви, Російський державний історичний архів), листування із іноземцями (США, Австралія, Фінляндія), уточнення фактів, імен і дат із іноземцями та українцями з різних міст. Для цього достатнім виявилось використання електронної пошти, телефонного зв'язку та месенджеру і соціальної мережі *viber*. Опрацювання кримінальної справи [1] у читальній залі Архіву СБУ, проведення інтерв'ю та опитів проводилося виключно **офф-лайн**, в тому числі з необхідністю переїзду в інші міста.

Таким чином, фахівець-культуролог, котрий за родом спеціальності має володіти широким спектром наукових вмінь та компетентностей, має навчитися проявляти гнучкість у процесі організації науково-дослідницької роботи. Адже вдале поєднання очної та дистанційної роботи може значно полегшити наукову діяльність, з одного боку, та збагатити її, з іншого.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архів Управління СБУ у Волинській області. АКС №8695-П (1952). Том 1 та 2. 320 с.
2. Особистий архів Ляшенко Л.Л., що включає матеріали особистих бесід (більше 130 годин), листування із архівами (24 запити та більше 30 листів переписки з архівами), копії документів та фотографій (близько 60 найменувань).